

mgr Monika Krzywkowska

Przygotowanie do małżeństwa w prawie polskim i kanonicznym

(streszczenie)

Jednym z obszarów współdziałania Kościoła i państwa jest odpowiednie przygotowanie do małżeństwa. Przepisy prawne nadają przygotowaniu sformalizowany kształt. Praca doktorska prezentuje i analizuje normy polskiego prawa rodzinnego i prawa kanonicznego (zarówno powszechnego, jak i partykularnego), które bezpośrednio kształtują sytuację prawną osób zamierzających zawrzeć małżeństwo cywilne, małżeństwo kościelne (kanoniczne) lub małżeństwo cywilne w formie wyznaniowej. Porównanie regulacji przewidzianych w systemie państwowym i kościelnym daje możliwość oceny trafności i wystarczalności przyjętych rozwiązań.

Celem pracy doktorskiej jest usystematyzowanie i wskazanie zastosowania obowiązującego prawodawstwa w Polsce dotyczącego czynności poprzedzających zawieranie małżeństwa cywilnego, małżeństwa kościelnego oraz małżeństwa cywilnego w formie wyznaniowej. Główny problem badawczy ujęto w pytaniu: czy aktualne przepisy prawa polskiego (państwowego) i kanonicznego (kościelnego) wystarczająco regulują przygotowanie do małżeństwa?

Przedmiot badań uzasadniał wykorzystanie w pracy metody dogmatyczno-prawnej oraz metody prawno-porównawczej, dzięki której ustala się podobieństwa i odmienności pomiędzy systemami prawa. W niektórych kwestiach zasygnalizowany został aspekt historyczny, ale tylko w takiej mierze, w jakiej okazało się to konieczne i użyteczne dla lepszego zrozumienia aktualnych przepisów regulujących przygotowanie do małżeństwa. W opracowaniu rozprawy doktorskiej zastosowano metody analizy i syntezy.

Praca składa się z wykazu skrótów, wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, wykazu źródeł i literatury, jakie zostały w niej uwzględnione. Każdy rozdział kończy się podsumowaniem.

W rozdziale pierwszym omówiono instytucję zawierania małżeństwa w Polsce. Na wstępie wyjaśniono kluczowe pojęcia: małżeństwo cywilne, małżeństwo kanoniczne oraz małżeństwo cywilne w formie wyznaniowej. Współcześnie wprowadzono wiele

relatywistycznych pojęć dotyczących definicji małżeństwa, stąd potrzebne jest permanentne przypomnienie czym jest małżeństwo, jakimi przymiotami odznacza się i jakie ma cele. W dalszej części tego rozdziału zaprezentowano podstawowe normy prawne dotyczące zawierania małżeństwa w Polsce, zarówno z systemu prawa polskiego i kanonicznego. Podkreślono także duże znaczenie starannego przygotowania do małżeństwa i życia rodzinnego, zwłaszcza w obecnych czasach, gdzie młodzi ludzie nie szanują podstawowych wartości.

Rozdział drugi obejmuje osoby oraz instytucje kościelne i świeckie przygotowujące do małżeństwa, aby zawierane przymierze (umowa) miało solidne i trwałe podstawy ludzkie i chrześcijańskie. Z biegiem lat liczba osób i instytucji zaangażowanych bezpośrednio czy też pośrednio w przygotowanie młodego człowieka do zawarcia małżeństwa wydłuża się: rodzina pochodzenia, instytucje kościelne (np. Rada ds. Rodziny Konferencji Episkopatu Polski, biskup diecezjalny, proboszcz, wspólnota parafialna, poradnia małżeńska, katecheta) instytucje państwowe, rządowe i społeczne (np. Urząd Stanu Cywilnego, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, szkoły, uczelnie wyższe, organizacje pozarządowe). Nakłada się na te podmioty określone obowiązki w zakresie uświadamiania przyszłych małżonków, jak doniosłą instytucją jest małżeństwo oraz jakie niesie ze sobą konsekwencje.

Problematyka poruszona w rozdziale trzecim obejmuje zagadnienie związane ze zdolnością kandydata do zawarcia małżeństwa. Jednym z warunków udanego małżeństwa jest obopólne, dobrowolne i świadome przyjęcie na siebie zobowiązań małżeńskich. Niestety współczesna kultura powoduje, że miłość małżeńska przeżywana jest w sposób egoistyczny, zanika świadomość naturalnego sensu zaślubin i kwestionuje się przydatność instytucji małżeństwa. Rozdział trzeci ukazuje wymogi wobec kandydata na małżonka w celu zapewnienia ważnego zawierania małżeństw zarówno w regulacji prawa polskiego, jak i prawa kanonicznego. Przepisy kanoniczne dotyczące zawarcia małżeństwa różnią się znacząco od przepisów *Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego* w tym zakresie. Z jednej strony dobro instytucji małżeństwa wymaga, aby było ono chronione prawem, z drugiej strony ustawodawca musi uwzględnić również dobro poszczególnych nupturientów, którzy mają prawo do zawarcia małżeństwa.

Treścią rozdziału czwartego są czynności nupturientów poprzedzające zawarcie związku małżeńskiego podejmowane w związku z wizytą w urzędzie stanu cywilnego oraz parafii. Niezależnie od rodzaju zawieranego małżeństwa czynności te będą wymagały także

zaangażowania po stronie świadka urzędowego, czyli kierownika USC i duszpasterza. W pierwszej kolejności omówione zostaną czynności nupturientów wymagane podczas zawierania małżeństwa cywilnego. Następnie przedstawione zostaną obowiązki po stronie nupturientów związane ze złożeniem przysięgi kościelnej. Na zakończenie ukazane zostaną czynności nupturientów związane z procedurą zawarcia małżeństwa wyznaniowego ze skutkami cywilnymi. Przedstawione szczegółowo czynności poprzedzające zawarcie małżeństwa, niejako krok po kroku zgodnie z przyjętą chronologią zdarzeń, stanowią schemat do opisu poszczególnych obowiązków nupturientów.

Treścią rozdziału piątego jest przygotowanie do małżeństwa w wybranych trudnych sytuacjach życiowych. Należy pamiętać, że prawo naturalne, jakim jest prawo do zawarcia małżeństwa, ma pierwszeństwo przed prawem stanowionym, a wymagania dotyczące zawarcia małżeństwa są wynikiem uregulowań ustawodawców. Zdarzają się takie uwarunkowania życiowe, w których trudno jest zachować wszystkie wymagania dotyczące przygotowania do małżeństwa, w tym formę zwyczajną zawarcia małżeństwa. Omówione zostanie najpierw małżeństwo cywilne z osobą przebywającą w zakładzie karnym, jak również małżeństwo cywilne i kanoniczne z transseksualistą, czyli osobą po zmianie płci. Dalej poruszone zostanie zagadnienie składania przysięgi małżeńskiej (cywilnej oraz kościelnej) w sytuacji zagrożenia życia. Rozdział zakończą rozważania dotyczące przygotowania do małżeństwa kanonicznego katolika z osobą innego wyznania lub innej religii, a także z osobą, która otrzymała prawomocne stwierdzenie nieważności małżeństwa i została na nią nałożona klauzula zakazująca zawarcie nowego związku sakramentalnego.

mgr Monika Krzywkowska

Preparation for marriage in Polish Law and Canon Law

(summary)

Cooperation between Church and state is manifested in the process of preparation for entering into marriage. Legal regulations make this process highly formalised. This doctoral dissertation presents and analyses Polish legal norms and Canon Law norms (both universal and particular) which define the legal situation of persons who intend to enter into a civil marriage, a canonical marriage, and a civil marriage in religious form. The comparison of Canon Law and civil law allows evaluating the sufficiency and adequacy of the adopted solutions.

The aim of this doctoral dissertation is systematising and indicating application of the existing legislation in Poland governing the procedures preceding entering into a civil marriage, a canonical marriage, and a civil marriage in religious form. The main research problem is of the following: do the existing legal norms in Polish civil law and Canon Law sufficiently regulate the process of preparation for entering into marriage?

The subject of research justifies the use of the legal dogmatic method and comparative law method which allow finding similarities and differences between legal systems. The historical aspect of some issues is also mentioned, but only to a degree that is necessary and helpful in understanding the existing legal norms regulating the process of preparation for entering into marriage. In the presented research, methods of analysis and synthesis were applied.

This dissertation consists of a list of abbreviations, introduction, five chapters, conclusions, and a bibliography. Each chapter ends with a summary.

First chapter discusses the process of entering into marriage in Poland. The following key notions are explained: civil marriage, canonical marriage, and civil marriage in religious form. A number of relativistic definitions of marriage have been proposed in recent past, thus, continuous reminding about what marriage is, its properties and aims is needed. The chapter next presents Polish law and Canon Law core legal norms concerning entering into marriage in Poland. The importance of adequate preparation for marriage and family life,

especially in the modern world where young people do not respect fundamental values, is underlined.

Second chapter discusses persons and institutions involved in preparation for marriage for it to be grounded in Christian values. With time, the number of persons and institutions involved (directly or indirectly) in the process of preparation of young people to enter into marriage has grown: family, Ecclesiastical offices and Catholic institutions (e.g. The Polish Episcopal Conference Council for the Family Affairs, diocesan bishop, parish priest, marriage guidance bureau, catechist); national, local, and social institutions (e.g. registry office, Regional Centre of Social Policy, schools, higher education institutions, non-governmental organisations). These persons are obliged to create awareness among nupturients about the significance of the institution of marriage and its consequences.

Third chapter presents the issue of one's legal capacity to enter into marriage. One of the requirements for a successful marriage is mutual and voluntary act of accepting marriage commitments. Unfortunately, nowadays marital love is experienced and understood in egoistic terms. The very essence of marriage disappears, and the need for marriage itself to exist is questioned. This chapter discusses the requirements that need to be met by nupturients in order for marriage to be valid both with regard to Polish law and Canon Law. The Canon Law requirements differ significantly from The Family and Guardianship Code ones. The institution of marriage needs to be protected by the law but simultaneously, the same applies to the nupturients who have the right to enter into marriage.

Fourth chapter describes the procedures preceding entering into marriage, concerned with the proceedings in the registry office and the Church administrative office. Regardless of the character of the marriage, these procedures do require assistance of a government official – the head of registry office or a priest. First step is discussing the procedures required for civil marriage. Next, obligations arising from the sacramental nature of marriage are presented. Final discussed requirements are those of entering into a civil marriage in religious form. Detailed characterisation of the procedures preceding entering into marriage, following the chronology of events step by step, provides guidance as to how to understand each of the nupturients' responsibilities.

Fifth chapter discusses the process of preparation for entering into marriage in selected special problematic situations. It is crucial to remember that natural law, which the right to marry is indeed, applies before positive laws, and the requirements for entering into

marriage result from the laws made by legislature. There are certain life conditions which make it difficult to meet all the requirements concerning preparation for entering into marriage including the ordinary form of marriage contract. The issues presented are of a civil marriage with imprisoned person, and civil and canonical marriage with transsexual – a person who has undergone treatment in order to acquire the physical characteristics of the opposite sex. Later in the chapter, the case of exchanging marriage vows (civil and canonical) in danger of death is mentioned. The final part of this chapter deals with remarks on the topics of preparation for entering into canonical marriage of a catholic with a person of another faith or religion, and a marriage of a catholic with a person whose marriage has been declared null and, therefore, they are prohibited from entering into marriage.